

INST För Historiska studier

Räkna med böter

*En kvantitativ studie om böter i Göteborg
för år 1860-1862, 1880-1882 samt 1900-1902*

Av: Sabina Kullenberg

C-uppsats i Historia, fördjupningskursen

Termin: Våren 2020

Handledare: Roddy Nilsson

Innehållsförteckning

Inledning	2
Syfte, avgränsningar och frågeställningar	3
Källmaterial och källkritik	3
Teori och metod	4
Tidigare forskning.....	5
Resultat och analys	10
Antalet böter från år 1860 till 1862.....	10
Antalet böter från år 1880 till 1882.....	11
Antalet böter från år 1900 till 1902.....	12
Analytisk jämförelse mellan bilaga 1, 2 och 3	13
Brott och bötesstraff från år 1860- fram till år 1902.	14
Kvinnor och böter	19
Bötfällda brott hos både kvinnor och män.....	21
Slutdiskussionen.....	26
Sammanfattning.....	30
Käll- och Litteraturförteckning	31

Inledning

Böter skola i penningar å dömas ocj kronan tillfalla. Rista bot ware fem Riksdaler Riksmynt, ändå att beloppet, efter särskild i lagen utsatt beräkningsgrund, sunde ringare blifwa. Högsta bot ware femhundra Riksdaler Riksmynt, ber ej antingen annorledes i lagen uttrydigen bestämt är, eller od ett högre belopp, efter särskild, för wissa fall stadgad, beräkningsgrund kan äga rum.¹

1864 års lag gällde under sent 1800-tal fram till 1960-talets Sverige. De vanligaste straffen som skrevs ner i 1864 års lagen var dödstraff, straffarbete, fängelse samt böter. Den ersatte 1734 års lag som fanns med i straffbalken och missgärningsbalken. 1734 års lag innehöll flera bötesstraffsbrott som till exempel sexuell relation mellan ogifta par som ansågs vara olagligt.² Bötesstraffet var det vanligaste straffet som man fick när det gällde mildare form av brott. Annars användes de värre bestraffningarna i 1735 års lag för att skrämman individen att inte begå något mer brott.³

Den nya lagen år 1864 godkändes den 16 februari i Stockholm.⁴ Även om det trädde en ny strafflag skedde endast några nya lagreformer i straffsystemet. Den blev bara mindre komplicerad utförd och mer förståeligt.⁵ Ett av brotten kunde vara om man säger, skriver eller betar sig olämpligt, speciellt mot en medlem av kungahuset, då blev straffen böter eller fängelse. Om man försöker hindra ett omval eller försöker förändra ett valresultat straffades man med böter.⁶

Det fanns andra mer vardagligare småbrott som man kunde dömas för, som kommer att nämnas längre fram i uppsatsen. 1864 års lag följdes fram till år 1962 då den ersattes av brottsbalken. Dock dröjde det till år 1965 som brottsbalken började användas på riktigt. Denna uppsats kommer att handla om bötesstraffen under år 1860 till och med 1902 då 1734 års lag respektive 1864 års lag gällde. Uppsatsen kommer även att handla om vilka fler brott som ansåg vara lindrigare och om det var enbart män som dömdes för småbrott.

¹ "Strafflagen år 1864", Wisberg <http://wisberg.se/wisberg.se/pdf/strafflagen1864.pdf> (hämtad 2019-12-16).

² Roddy Nilsson, *Kontroll, makt och omsorg; sociala problem och socialpolitik i Sverige 1780-1940*, 2003, s.78.

³ Roddy Nilsson, 2003, s.154.

⁴ "Strafflagen", *Nationalencyklopedin*, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/strafflagen> (hämtad 2019-12-16).

⁵ Roddy Nilsson, 2003, s.156.

⁶ "Strafflagen år 1864", Wisberg <http://wisberg.se/wisberg.se/pdf/strafflagen1864.pdf> (2020-03-18).

Syfte, avgränsningar och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att ta reda på hur många böter som skrevs ner i Göteborg under utvalda perioder från 1860 till 1902 och vilka brott de bötfälldes för. Denna studie kommer att grunda sig på urval eftersom det tar för lång tid att analysera alla bötesförteckningar för alla år. Därför väljer jag att forska om tre valda perioder 1860-1862, 1880-1882 samt 1900-1902, för att se om det har skett en ökning eller minskning kring bötesstraffen under denna tid. Samt hur stor andel av böterna som kvinnor straffades för. Brottet snatteri, som också gav böter, kommer inte att få vara med i den här uppsatsen, eftersom den tillhör en annan avdelning och det skulle ta betydligt längre tid att gå igenom det brottet samtidigt.

Följande frågeställningar besvaras:

1. Hur många böter fastställdes under år 1860-1862, 1880-1882 samt 1900-1902 i Göteborg?
2. Visar statistiken en ökning eller minskning på hur många antal böter som skrevs ner?
3. Vad var det vanligaste brottet (förseelsen) som man bötfälldes för?
4. Hur många böter fick kvinnor respektive män betala?

Källmaterial och källkritik

Det första källmaterialet är *Saköreslängder och bötesförteckningar*. Framförallt två volymer från 1851-1875 och 1878-1899. I materialet ingår även saköreslängder och bötesförteckningar för 1900-1902, som ingår i en annan volym. Dessa har alla nedtecknats av rådhusrätten i Göteborg och finns tillgängliga på Riksarkivet. Saköreslängder innehåller rapporter om personer som endast fick böter för småbrott, som till exempel att de inte har betalat skatt. Där står kort information om personen, som till exempel vilken yrke och vad hen heter, när den dömdes och bötesbeloppet. Både åklagare och kronan beslutade hur mycket personen fick betala, och dessa summor lades sedan ihop.

Det andra källmaterialet är *Uppropsböcker* som skrevs av polisdomstolen. I Uppropsböcker skrev man ner information om småbrott, om hur många böter det blev och om olika mål. I varje uppslagsbok står det hur många, och vilka böter, det var på ett år. Precis som saköreslängder skrevs det ner som ett protokoll, dock finns det lite mer information om brottslingarna här.

Jag undersöker enbart hur många böter som skrevs ner under perioderna 1860-1862, 1880-1882, och 1900-1902 i staden Göteborg. Det står tyvärr inte från vilken stadsdel de dömda kom ifrån förrän i slutet av volym två, och i volymen som skrevs under 1900-talet. Därför bortser jag från att välja en enstaka stadsdel i Göteborg som fokus i undersökningen.

De som har skrivit rättsprotokollen kan ha glömt att lägga till något viktigt eller skrivit någon felaktig information om personen. Dock kommer det inte vara ett problem för min undersökning, eftersom denna är en statistisk undersökning om hur många böter som skrevs ner under de valda årtalen, vilka brott de dömdes för, och vilket kön brottslingen hade.

Teori och metod

För att undersöka hur många som bötfälldes och om det skedde en ökning eller minskning på hur många böter som skrevs ner utgår jag ifrån socialhistoria. Socialhistoria bygger på samhällsvetenskaplig grund för att forska om dåtidens människors sociala liv. Historikern Roddy Nilsson har forskat mycket om socialhistoria. Han använder sig av termer som *sociala grupper* och *sociala kategorier*. Hans egen definition på en social grupp är att individer känner en form av gemenskap med varandra inom en viss grupp.

Sociala kategorier är ett mer komplext begrepp, eftersom det har en mer abstrakt och analytisk funktion att placera olika typer av människor i kategorier. Nilsson tydligaste förklaring är att sociala grupper gör individer till ett "vi" medan sociala kategorier skapar ett "dem". En form av social kategori som används mycket inom denna typ av forskning är klass, samt kön (kategorierna "man och "kvinna"). Socialhistorien utgår inte endast från biologiska termer utan snarare egenskaper och ideal som representerar ett kön.⁷ Begreppet sociala kategorier kommer att användas i den här undersökningen, i beskrivningen av vilka grupper som bötfälldes för olika brott.

Jag utgår också ifrån historikern Glenn Svedins teori om *moderniseringen* och *modernitet* som han använder sig av i sin avhandling *En ohyra på samhällskroppen*. Svedin definierar begreppet modernitet som en "svajig process" där hierarkiska band upplöstes och nya mänskliga relationer, som kännetecknas av makt och kontroll, blev till. Modernisering används till att belysa hur samhället förändrades när det gäller småkriminalitet under den

⁷ Roddy Nilsson, 2003, s.16-17.

tidigmoderna tiden.⁸ Jag använder mig även av begreppen, *industrialisering* som betyder när samhället förändras från att ha varit ett jordbrukssamhälle till ett industrisamhälle, och *urbanisering* som betyder att allt fler lantbrukare flyttar till industristäder. Antal böter för lindringare brott ökade i statistiken för att allt fler personer flyttade till Göteborg.

Den här uppsatsen använder sig av komparativ statistisk metod, eftersom den metoden fungerar bra när man vill ta reda på hur många böter som skrevs ner under olika perioder. Diagram används för att redovisa de valda årtalen, och om mängden böter har gått upp eller ner. Jag räknar ut hur många böter som gavs under år 1860-1862, 1880-1882 samt 1900-1902. Sedan gör jag en analytisk jämförelse mellan statistiken från de tre olika perioderna. Jag använder även rättegångsprotokoll för att gå igenom vilka typer av brott personerna bötfälldes för, samt tar hjälp av siffrorna för att få fram om böterna var enbart för män eller om det fanns böter som skrevs ner för kvinnor.

Tidigare forskning

Många forskare inom kriminologi, sociologi, och även historiker, har varit intresserade av brottslighet och att försöka ge en förklaring till varför personer har begått brott. Därför försöker de hitta den sociala kontexten som låg bakom dåden. De undersöker till exempel dåtida brott, som mord och vilket straff brottslingen fick för sitt brott. Dödsstraff var ett av de straff som används för de som begick dessa typer av grövre brott. Det har fascinerat dagens forskare, eftersom de dåtida rättssystemen såg annorlunda ut än dagens rättssystem.

Något som det har forskats mindre om är de brottslingar som dömdes för mindre allvarliga brott, som till exempel snatteri. Dessa brottslingar fick som straff att betala böter, och summan av böter berodde på hur allvarligt brottet var, till exempel misshandel straffades med dyrare böter. Det är därför svårare att hitta forskning om mindre grova typer av brott. Det finns dock några forskare som ändå har tagit upp småbrottslighet i sina avhandlingar (men ändå inte i något större utsträckning).

En av forskarna är historikern Anne-Marie Fällström. I kapitlet *Kriminalitet i Göteborg 1800-1840* i sin avhandling *Konjunktur och kriminalitet* fokuserar hon på hur ekonomin under den här tiden hade stark påverkan på brottet. Fällströms syfte med sin undersökning är att försöka

⁸ Glenn Svedin, "En ohyra på samhällskroppen"; *kriminalitet, kontroll och modernisering i Sverige och Sundsvallsdistriktet under 1800- och det tidiga 1900-talet.*, Symposion, Höör 2015, s.23-24.

se om det har skett någon förändring inom brottslighet, som till exempel vad folket behövde och attityder som man kan märka i rapporter och förhörsprotokoll som har gått via domstolar och kammarrätten.

Hon vill även se om brottsligheten har gjort en stor påverkan på den starka konjunkturen. Hon vill också ta reda på vilka typer av brott som var vanligast under denna tid samt om straffet skildes baserat på om individen var man eller kvinna eller ur vilket socialskikt individen tillhörde, vid olika tidpunkter. Enligt Fällström är det rättegångsprotokollen som är de mest användbara källmaterialen eftersom de ger en bra bild av hur den dåtida domstolsprocessen gick till.⁹

Roddy Nilsson är en annan historiker som har skrivit om ämnet, i sitt kapitel *Brott och straff* ur avhandlingen *Kontroll, makt och omsorg*. Han fokuserar dock mest på om antalet brott har minskat eller höjts under sent 1700- fram till 1900-tal. Han tar bland annat upp våldsbrott och stöldbrott. Nilsson använder sig av om *civiliseringsprocessen* i sin analys av våldsbrott. Det går ut på iden att individer lär sig att kontrollera sin ilska och sina reaktioner över tid.¹⁰

Han använder sig också av statistik för att se förändringar kring brott över tid. Nilsson skriver även om mörkertal brott som inte har skrivits ner. Anledningen kan vara att ingen har upptäckt brotten som har skett eller att det av någon orsak aldrig har gjorts någon anmälning. Han anser att när registrerade brott har ökat under en viss period så kan det bero på ökade insatser och resurser hos polisen. Till exempel så var det en kraftig ökning av ordnings- och fylleribrott som ledde till att det blev ännu mer övervakning av fyllerister.¹¹

Nilsson konstaterar även att det mest förekommande straffet var böter, som har skett i ungefär 130 fall. Straffet byggdes på 1734 årslagens bestraffningar och avskräckningar.¹² Han utesluter inte kvinnor, utan han reflekterade kring kvinnors brott. Det vanligaste brottet bland kvinnor var snatteri och olaglig försäljning av alkohol.¹³ En till likhet mellan Nilsson och Fällström är att de båda tar upp debatten om strafflagen under 1800-talet. Speciellt när det rörde sig om skamstraff och kroppsstraff, som flera tyckte borde avskaffas.

⁹ Anne-Marie Fällström, *Konjunktur och kriminalitet; studier i Göteborgs sociala historia 1800-1840*, Uddevalla 1974, s.81-83.

¹⁰ Roddy Nilsson, 2003, s.149.

¹¹ Roddy Nilsson, 2003, s.150-151.

¹² Roddy Nilsson, 2003, s.154-155.

¹³ Roddy Nilsson, 2003, s.152.

Historikern och etnologen Kjell Bergmans avhandling *Poliser* skiljer sig ifrån Fällströms och Nilssons avhandlingar, även om brott har en central roll även i denna. Bergman använder sig av polisrapporter under ungefär samma tidsepok. Han intresserar sig mer av att analysera hur polisens arbetssituation såg ut. Bergman vill se hur de bland annat hanterade olika typer av brott och hur de skildrade detta i sina polisrapporter. Han anser att han med hjälp av källmaterialet även kan se en del av de dåtida arbetsvillkoren och polisens värderingar.¹⁴

Bergman använder sig också av statistik över hur många ingripande som polisen gjorde under de valda årtalen (1890, 1895 samt 1900) av personer som har bettet sig våldsamt.¹⁵ I analysen försöker han även tolka polisrapporterna. I kapitlet *Det konfliktfyllda polisarbetet* analyserar han bara småbrottslighet. I hans analys ingår dock inte egendomsbrott, utan de sociala problem som polisen hanterade var fyllerister och våldsmän.

Bergman avgränsar sig till att enbart studera 4:e polisvaktområdet i Göteborg under sent 1800-tal.¹⁶ Bergman är inte den ende av de tidigare forskarna som undersöker om våldsbrott, utan det gör även Nilsson. Det som skiljer dem åt är att Bergman bara är intresserad av att analysera hur polisen upplevde fyllerister. Därtill analyserar han hur våldet uppstod. Enligt Bergman var det vanligast att männen slogs för att försvara sin heder.¹⁷

Historikern Marja Taussi Sjöberg tar också upp fylleri, som enligt henne var ett av de typiska manliga brotten, i sin avhandling *Dufvas fångar*. Sjöberg hävdar att fylleri mest förekom i städerna, dock konstaterar hon att fylleristerna kom från samhällets lägre skikt. Det fanns de som kom från småbyar som blev dömda för denna typ av brott, men då hade de flyttat till större städer.

Hon nämner en annan sak som Bergman inte tar upp i sin avhandling om poliser, nämligen att poliserna i småbyarna verkar ha varit mildare än vad de var i städerna. När de märkte att någon var full betraktades denna inte som hotfull. Istället skickade polisen hem personen för att få vila sig från spriten. Fylleriet på offentliga platser sågs som mer hotfullt i större städer och fylleristerna hade större chans att bli arresterade där än när de drack hemma.¹⁸

¹⁴ Kjell Bergman, *Poliser; mellan klassförtryck och brottsbekämpning*, Länsstyrelsens tryckeri, Göteborg 1990, s.18.

¹⁵ Kjell Bergman, 1990, s.154.

¹⁶ Kjell Bergman, 1990, s.17.

¹⁷ Kjell Bergman, 1990, s.149.

¹⁸ Marja Taussi Sjöberg, *Dufvas fångar; brottet, straffet och människan i 1800-talets Sverige*, Malmö 1986, s.83-84.

Sjöbergs undersökning är mer fokuserad på de som blev åtalade. I sin avhandling använder hon sig mer av berättelser men inte på samma sätt som Bergman. Hon berättar på ett mer kreativt sätt om deras bakgrund och motiv, så att läsaren förstår och känner medlidande med denne. Hon belyser att det oftast handlar om personer som har kommit från dåliga bakgrunder eller helt enkelt har hamnat snett i livet.

Sjöberg avgränsar sin studie till Västernorrland och hur rättssystemet fungerade där. Hon är den ende av de tidigare nämnda forskarna på området som har ett djupare intresse för att skildra fängelselivet. Sjöberg skriver om fängelset som kallades för Dufvan som låg i Härnösand. Hennes forskning slutar inte där, utan hon analyserar även de frigivna fångarnas tid efter fängelsestraffet. Sjöbergs valda period är 1800-talet.

Precis som Nilsson utesluter hon inte kvinnorna från sin forskning. Sjöberg diskuterar även specifik om kvinnlig brottslighet och kommer till liknade slutsatser som Nilsson, bland annat om småbrottslighet hos kvinnor. Sjöberg reflekterar dock mer om den dåtida könsnormen och att det sågs som otänkbart att en kvinna skulle begå brott, eftersom de inte framstod som våldsamma. Det brottet som var synonymt med mansrollen var våldsbrottet, speciellt om mannen var berusad. Det ingick i den manliga könsrollen att tycka om alkohol. Trots det konstaterar Sjöberg att den dåtida synen på kvinnorollen var en nackdel för kvinnor.¹⁹

I sin andra avhandling *Brott och straff i Västernorrland 1861-1890* analyserar Sjöberg mer om brotten och straffen med hjälp av statistik från samma period och i samma område. Hon tar hjälp av fångrullar som skrevs under 1861-1890 i Dufvan fängelset som ligger i Härnösand och i ett kronohäkte som ligger i Sundsvall. Sjöberg redogör vilka straff fångarna var dömda till, information om fångarna (som till exempel ålder och kön), samt när domarna blev fastställda.²⁰

Sjöberg undersöker även i den här avhandlingen om den lindrigare brottsligheten, men även om de grövre brotten. Hon skriver om hur många fångar det var i det området och försöker förstå orsaken till varför de dåtida fångarna begick de typer av brott som de begick. Sjöberg gör även här en jämförelse mellan manliga och kvinnliga brott. Hon kommer fram till liknade slutsatser som i sin förra avhandling; dock gör hon en djupare analys om de kvinnliga brotten. En av hennes slutsatser skiljer sig något från tidigare forskning och det är i frågan om lösdriveri (som hon skriver mycket om).

¹⁹ Taussi Sjöberg, 1986, s.93.

²⁰ Marja Taussi Sjöberg, *Brott och straff i Västernorrland 1861-1890*, Umeå 1981, s.5.

Sjöberg kom fram till en liknad slutsats som till exempel Nilsson när det gäller bötesstraff. Enligt hennes undersökning hade ungefär 6 % av fångarna i Västernorrlands län 1861-1890 tidigare fått bötesstraff. Deras straff omvandlades till fängelsestraff eftersom de inte kunde betala böter (som var mellan tre eller tio riksdaler).²¹ Sjöbergs både avhandlingar är beroende av varandra eftersom hon tar upp om samma ämne, men skriver om dem på olika sätt. *Dufvans fångar* består av skildringar av fångarna medan den andra avhandlingen, *Brott och straff i Västernorrland 1861-1890*, består mer av hennes vetenskapliga analyser.

Historiken Glenn Svedin är kritisk till Sjöbergs analys av Härnösand och Sundsvall. I sin avhandling *”En ohyra på samhällskroppen”* lyfter han sin kritik tillsammans med sin egen analys om brottsstatistiken i Sundsvall under sent 1800-tal. Han anser att det inte stämmer att Härnösands brottslighet var likt i landsbygden. Svedins statistik visar motsatsen till Sjöbergs, hans slutsats är istället att trävaruindustristäderna alla hade ungefär samma kriminalitetsmönster. Han menar även att det fanns fler poliser i Sundsvall än i Härnösand.

Den uppgång som Sjöberg visar på, där småbrottsligheten ökade i Västernorrlands län under 1861-1890, anser Svedin främst skedde i industriområden och i städer. Svedin är även tveksam till Sjöbergs resultat om att det enbart var den lindriga brottsligheten som ökade, eftersom hans slutsats är att de grövre brotten ökade kraftigt i Sundsvall under 1870-talet.²²

Svedins syfte med sin forskning är att se om den tidiga moderniserings-processen hade en stor påverkan på kriminaliteten. Två viktiga begrepp som har att göra med moderniseringen och som han använder sig flitigt av är *urbanisering* och *industrialisering*. De använder han för att redogöra i sin analys hur kriminaliteten förändrades i takt med moderniseringsprocessen.

Min studie grundar sig på något som ingen av de tidigare nämnda forskarna har gjort. Jag utgår enbart från saköreslängden och uppslagsböcker som källmaterial, för att se hur många böter som blev nedskrivna under perioderna 1860-1862, 1880-1882 och 1900-1902, och om den siffran har ökat eller minskat. Jag undersöker även hur många böter som dömdes till kvinnor respektive män.

²¹ Taussi Sjöberg, 1981, s.78.

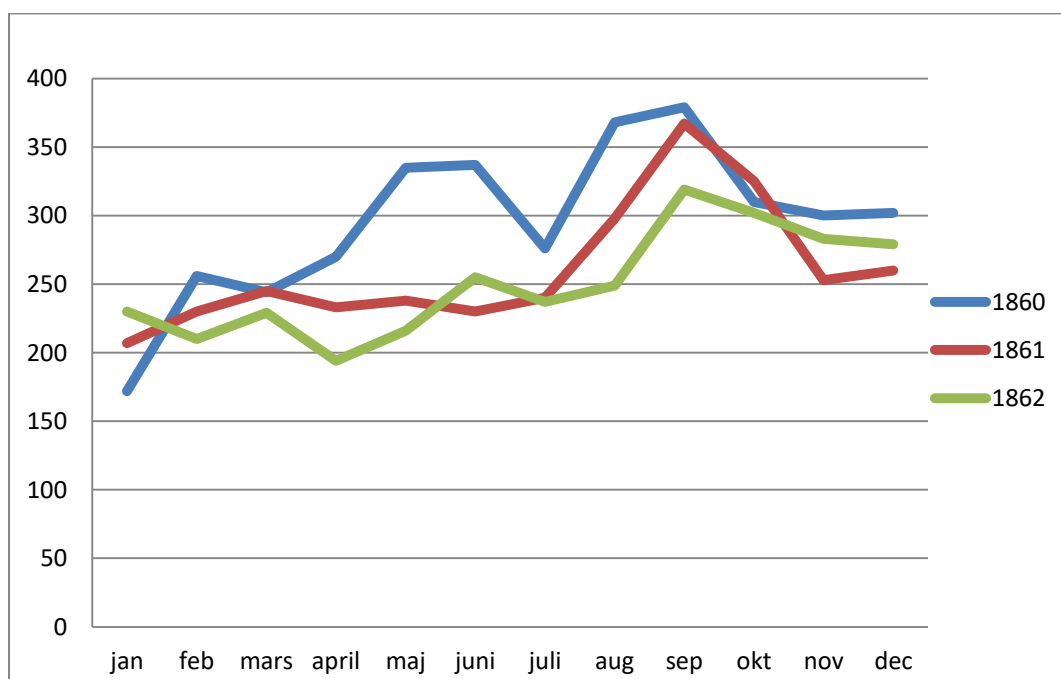
²² Glenn Svedin, 2015, s.124.

Resultat och analys

I det här kapitlet analyserar jag årtalen 1860-1862 med hjälp av diagram. Sedan görs samma sak med de andra valda årtalen, 1880-1882 och 1900-1902, för att kunna besvara frågeställningar som nämndes tidigare i inledningen. Jag diskuterar även vilka brott personer bötfälldes för samt om kvinnor fick betala böter.

Antalet böter från år 1860 till 1862

Bötesförteckningar för år 1860-1862 visar att det var sammanlagt 9 678 böter som skrevs ner. Diagrammet (bilaga 1) visar hur många böter som skrevs ner under varje månad av Göteborgs rådhusrätt och polisdomstol.

Bilaga 1.

Kommentar: Diagram för år 1860-1862 som visar antal böter per månad för alla typer av lindrigare brott som gav böter förutom snatteri. Enbart beslutade böter räknas med i statistiken.

Källa: Saköreslängder och bötesförteckningar 1851-1875, Göteborgs riksarkiv.

Polisdomstolens uppropsböcker, 1860 volym 1 & 2, 1861 och 1862, Göteborgs riksarkiv.

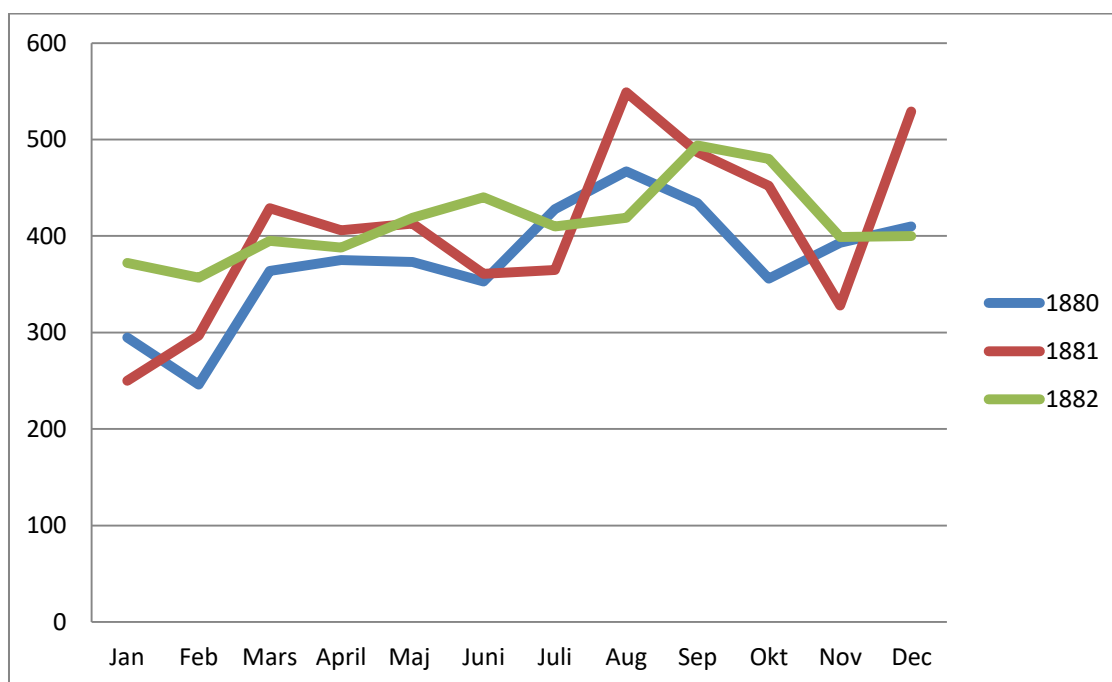
Diagrammet visar att det under år 1860 var sammanlagt 3 549 böter som fastställdes. Kurvan på bilaga 1 stiger högst under augusti och september månad.

Under år 1861 så är kurvan något lägre eftersom att nedskrivning av böter gick ned med hela 12 % i jämförelse med förra året. Det blev alltså 3 126 böter som skrevs ner under år 1861.

Det sista valda året 1862 har antalet böter minskat ännu mer med 3,9 % i jämförelse med det föregående året. Totalt under år 1862 blev det 3 003 böter som skrevs ner.

Antalet böter från år 1880 till 1882

Bötesförteckningar för år 1880 till 1882 hade sammanlagt 14 333 böter som förtecknades. Diagrammet (bilaga 2) nedan visar hur många böter som utfärdades av Göteborgs rådhusrätt och polisdomstol per månad år 1880-1882.

Bilaga 2.

Kommentar: Diagram för år 1880-1882 som visar antal böter per månad för alla typer av lindrigare brott som gav böter förutom snatteri. Enbart beslutade böter räknas med i statistiken.

Källa: Saköreslängder och bötesförteckningar 1878-1899, Göteborgs riksarkiv.

Polisdomstolens uppslagsbok, 1880, 1881 vol 1 & 2, 1882 vol 1 & 2, Göteborgs riksarkiv.

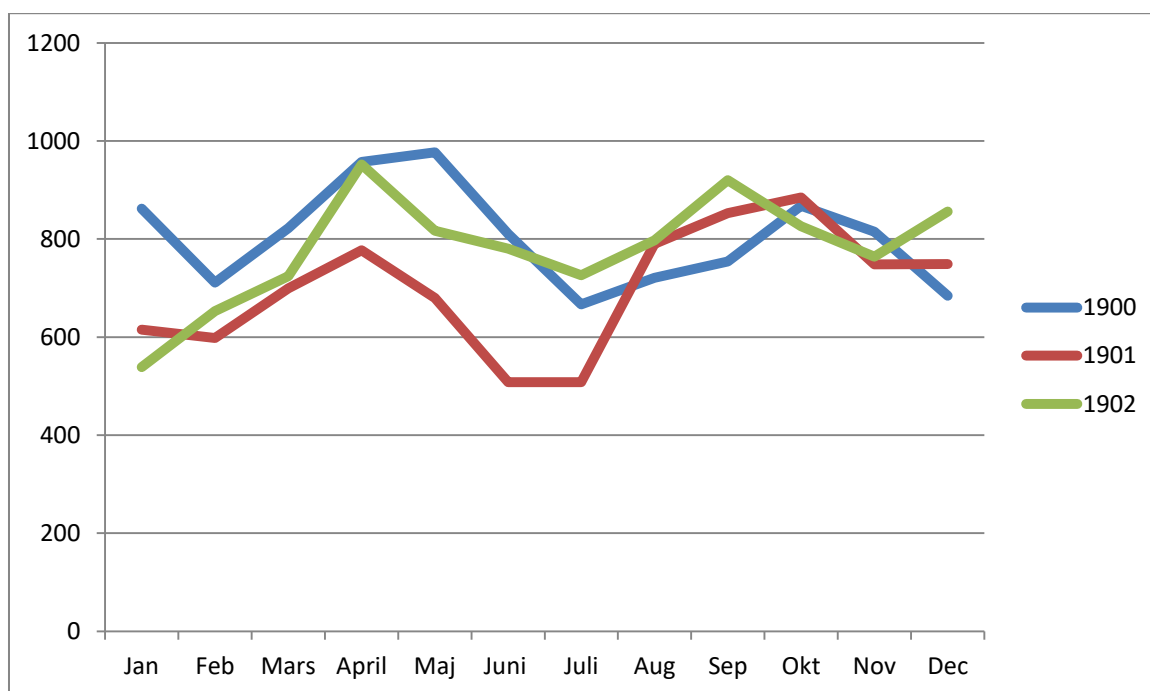
Under år 1880 var det sammanlagd 4 494 böter som fastställdes. Diagrammet (bilaga 2) visar att kurvan för 1880 har lägst antal böter i februari. Den månad som det förekom flest böter var augusti.

Under år 1881 har antal böter ökat med ca 8,3 % i jämförelse med förra året. Det blev totalt ca 4 866 böter sammanlagd. Under november månad går kurvan neråt eftersom det förekom färre antal böter. Dock går det uppåt igen i december månad.

Under det tredje året 1882 går antalet böter upp med 2,2 % jämfört med föregående året. Det blev alltså 4 973 böter sammanlagd. Kurvan i bilaga 2 visar att antalet böter per månad inte varierar lika kraftigt från månad till månad som de två tidigare åren. Det var flest antal böter under september och oktober månad.

Antalet böter från år 1900 till 1902

Det tredje bilaga nedan visar hur många böter som skrevs ner för år 1900-1902. Det blev sammanlagd 27 412 böter som nedtecknades under den här perioden.

Bilaga 3.

Kommentar: Diagram för år 1900-1902 som visar antal böter per månad för alla typer av lindrigare brott som gav böter förutom snatteri. Enbart beslutade böter räknas med i statistiken.

Källa: Saköreslängder vid Rådhusrätten i Göteborg, AVD 1 1900, Göteborgs riksarkiv.

Polisdienstens uppslagsbok år 1900, 1901 och 1902, Göteborgs riksarkiv.

Under år 1900 blev det sammanlagt 9 648 böter som skrevs ner. Under våren, speciellt under maj och april, ligger kurvan från bilaga 3 för år 1900 högst upp eftersom det förekom flest böter då. Även under hösten går kurvan ganska högt, dock minskar antalet böter under slutet av året.

Under år 1901 hade antal böter gått ner med 13 % i jämförelse med förra året. Det blev alltså 8 416 böter. Antal böter är som lägst under juni och juli månad. Kurvan följer ett liknande mönster som föregående år, men med något färre böter under första halvan av året.

Under år 1902 höjdes antal böter med 11 % i jämförelse med år 1901. Det har minskat med 3 % i jämförelse med år 1900. Totalt var det 9 354 böter för år 1902. Kurvan går i liknande mönster som de två andra kurvorna i bilaga 3, förutom januari som har högre antal böter och december som har färre antal böter än de två föregående åren.

Analytisk jämförelse mellan bilaga 1, 2 och 3

Enligt de tre diagrammen från bilaga 1 till 3 har antal nedskrivna böter gått upp. Diagram 1 (se bilaga 1) visar hur många böter som fastställdes under år 1860-1862, som var endast 19 % av det totala antalet böter för alla nio år som undersöktes. Det var diagram 3 (se bilaga 3) som visade tydligast att det skedde en förändring. Antal böter ökade kraftigt jämfört med de två tidigare bilagorna och perioden har 53 % av det totala antalet böter för alla nio år som undersöktes. Alltså lite mer än hälften av alla böter för perioderna skrevs ner under början av 1900-talet. Det tredje diagrammet (bilaga 3) skiljer därför mycket ifrån bilaga 1 och 2.

Diagram 2 (bilaga 2) som visar för år 1880-1882 har enbart 28 % av det totala antal böter för alla nio år som undersöktes. Summerat antal böter under år 1900-1902 var 27 412 böter. Det är en rekordstor summa i jämförelse med den totala summan av år 1860-1862 som blev ynka 9 678 böter.

Fällströms forskning om tillgreppsbrott (som till exempel om snatteri) i Göteborg kommer fram till att de lindrigare brotten växlade mellan 30-40 % av alla tillgreppsbrott under det tidiga 1800-talet men sedan sänkte till 23-24 %. Fällström fann sambandet att egendomsbrotten ökade, på grund av fredskrisen som gjorde att den mildare formen av tillgreppsbrott höjdes till ca 40 %. Det var endast 39 personer som åtalades för snatteri inför kammarrätten under 1819, det var andra brott som höjdes kraftigt, till exempel höjdes

egendomsbrotten med 28 %.²³ Hennes analys visar att tillgrepsbrott inte ökar utan den varierar från år till år, medan bilagorna 1, 2 och 3 i den här undersökningen visar att antal böter går upp från år till år under den valda perioden. Likheten mellan den här undersökningen och Fällströms är att i hennes slutsats går egendomsbrotten med låga procent, precis som den här undersökningen visar när det gäller böter under år 1860-1862.

Vad kan det bero på att antal böter höjdes kraftigt under 1900-talets början? Det kan bero på hur många personer som levde i Göteborg. Under sent 1800-talet var det mindre befolkning som levde i Sverige. Det berodde på fattigdom och missväxt att folk drabbades av hungersnöd eller sjukdomar som de dog av. Det kan vara därför som det var lågt antal böter som skrevs ner och inte för att folk begick färre brott under 1800-talet. Det kan vara precis som Nilssons teori att under 1900-talet var det allt fler personer som flyttade in till storstäder som till exempel Göteborg.²⁴

Samhällets modernisering kan ha en stor påverkan på att brottsligheten utvecklades under moderniseringsprocessen. Samhället moderniserades på gott och ont. Industrialiseringen som var en del av moderniseringen ledde till att urbaniseringens utveckling.²⁵ Det blev kraftig befolkningsutveckling under 1900-talet och därför blev storstäder som Göteborg stökigare och kriminaliteten ökade. Det stämmer bra överens med vad diagram 3 (bilaga 3) visar, att antalet böter steg kraftigt under denna tidsperiod. Det kan ha att göra med trots att fler industrier byggdes och städerna började moderniseras var fattigdomen ändå hög och det ledde till att folk begick olagliga verksamheter bara för att klara sig.

Brott och bötesstraff från år 1860 fram till år 1902.

I den här resultatredovisningen diskuteras vilka brott som straffades med böter och om vilka yrkesbakgrunder dessa personer hade.

Rådhusrätten är en större rätt i stora städer som Göteborg. Magistraten, en justitie- och en politiborgmästare samt tio rådmän, delade upp sig i två avdelningar som blev sedan till rådhusrätten. De förde enbart protokollen för både brott och civilmål, det handlade mest om civila tvister. Det var först kämnärsrätten som tog hand om brottsmål, därför var det enbart i

²³ Anne-Marie Fällström, 1974, s.134-135.

²⁴ Roddy Nilsson, s.149.

²⁵ Glenn Svedin, 2014, s. 23-24.

fåtal fall som rådhusrätten skrev sina protokoll.²⁶ Det är rådhusrätten som har skrivit saköreslängder och bötesförteckningar.

Källmaterialen består av endast mindre grövre brott som även kallas för förseelser. Förseelse betyder att brottet har ett mindre straffvärde. Det lägsta straffet är böter.²⁷ De vanligaste brotten som skrevs ner av poliskammare var försutten vite. Vite är en summa som måste betalas när någon inte har följde krav från myndighet eller domstol. Vite - utförande görs av marknadsdomstolen för att sätta krav på personen att ta avstånd från orimliga avtalsvillkor. Man kan också vara skyldig att betala vite på grund av avtalsvite.²⁸ Ett exempel att en handlare inte har överlämnat varan på den bestämda tidpunkten.

När gäller att vittna mot den skyldige var det kommunalnämnden eller länsstyrelsen som tog hand om det.²⁹ Saköreslängden visar på flera ställen att det står utelämnade av vittnen som menas med andra ord att inte finns något vittne. Trots att ingen ville vittna visar källmaterialen att bötesstraffet ändå förekom. Men det stämmer inte alls att försutten vite var den vanligaste typen av brott eftersom i saköreslängder förekom sällan straff för försutten vite. Det är enbart 5 % av böter som handlade om försutten vite och vissa månader förekom inga böter alls inom saköreslängder.³⁰ Vissa månader skrevs bara fåtal böter ner.

Det var den nya 1864 årslagen som kan ha gjort en stor påverkan på siffrorna som diagram 2 (bilaga 2) visar. Böter blev allt vanligare speciellt inom de lindrigare brotten, dock förekom det flest böter under 1900-talet. Orsaken kan vara att befolkningen ökade kraftigt i Göteborg i början av 1900-talet.

Saköreslängder skrev även ner en del om sjörättsmålen. Det gjorde även uppslagsböckerna som skrevs ner av polisdomstolen men inte under lika stor utsträckning. Sjørättsmål är ett åtal för brott som har begåtts som strider mot sjölagen. Det som anses som brottsligt är till exempel om fartyget har åkt för fort att det kan vara fara för omgivningen. Då är det befälhavares skyldighet att den händelsen inte borde inträffa.³¹

²⁶ Anne-Marie Fällström, 1974, s.84.

²⁷ "Förseelse", *Nationalencyklopedin*, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/f%C3%B6rseelse> (2020-05-10).

²⁸ "Vite", *Nationalencyklopedin* <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/vite> (hämtad 2019-12-09).

²⁹ Anne-Marie Fällström, 1981, s.78.

³⁰ Saköreslängder och bötesförteckningar, 1851-1875, 1878-1899 , Rådhusrätt AVD 1900, Landsarkivet i Göteborg.

³¹ "Sjørätt", *Nationalencyklopedin*; <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/sj%C3%B6r%C3%A4tt> (hämtad 2020-04-08).

Här är ett exempel:

Sjökapten Alfred Petterson, körande Ångfartyget "Agen",
för körandet af orätt sida af dragvägen under gård genom quinebäckeholm
den 23 fisk AkriSud, vid vite af 10 kronor.
Beslut först gårdagen w:20.³²

Sjökapten som åkte vid fel plats kunde få betala böter. Det var hans ansvar att göra sitt jobb bra och att ha kontroll över sitt fartyg. Vilken sida av farleden skulle fartyget åka och även att lasten på fartyget inte skulle slarvas bort. Sjökaptens Petterson fick även betala vite som var 10 kronor till rådhusrätten. Det kan kanske verka vara en liten summa men under den tidigmoderna Sverige såg den svenska valutan helt annorlunda ut. Dock var det inte bara sjökaptens som fick betala böter utan även sjömän. I de valda uppslagsböckerna var det vanligt att sjömännen mest bötfälldes för fylleri.

Det var inte bara sjömän som straffades för fylleri. Det var det mest förekommande brottet i Göteborg. Fylleri kunde förekomma tillsammans med misshandel eller förargelseväckande beteende som kunde leda till dubbla eller tredubbla böter. Det beror på vilka fler brott som den skyldige har begått. Om det var bara fylleri förekommer det bara en enda böter.³³

Förargelseväckande beteende betyder att personen i fråga har uppfört sig hotfullt mot sina medmänniskor. Oljud är också ett brott som förekom ofta och som gick hand i hand med fylleri och förargelseväckande beteende. I vår samtid skulle vi kalla oljud med helt andra ord, vi skulle förmodligen kalla det för brott mot allmän ordning. Det betyder att om någon för oväsen på en offentlig plats eller som betar sig på ett sätt som väcker ilska hos allmänheten. De som lyckas att väcka avsky hos sina medmänniskor väljer oftast rätt tidpunkt alltså sent på natten.³⁴

³² Polisdomstol, uppslagsbok, tisdagen den 3 maj 1881, Landsarkivet i Göteborg.

³³ Polisdomstol, uppslagsbok, 1860 (vol: 1 & 2), 1861, 1862, 1880,1881(vol: 1 & 2) ,1882 (vol: 1 & 2), 1900,1901 & 1902, Landarkivet i Göteborg.

³⁴ "Förargelseväckande beteende", *Nationalencyklopedin*
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/förargelseväckande-beteende> (hämtad 219-12-07).

Här är ett exempel:

Arb Axel Wilhelm Andersson Kry,
mo 10 Södra Liden, gör fylleri,
förargelse och motstånd mot polis,
den 12 d,
Kallas, Beslut den 14 d mo:12-13.³⁵

Den dömda bötfälldes för att han har varit full och betet sig hotfull mot polis. Våld och alkohol är den vanligaste orsaksfaktorn som går att hitta i källmaterialen. Dock är han en av de under början av 1900-talet som fick betala tredubbla böter eftersom han begick tre olika typer av brott.

Det allvarligaste av de lindrigare brotten var att bete sig hotfullt mot polis, för då fick man betala höga böter. Fylleri var det bara 5 riksdaler för, medan man fick betala tre gånger så mycket böter om man gjorde motstånd mot en tjänsteman.³⁶

Bergman hävdar att under år 1890 hade polisen utfört arresteringar 118 gånger på grund av brotten våld och fylleri i Göteborg. Under år 1895 minskade arresteringar till 89 gånger och 1900 minskade antalet gripna ännu mer, till 87 gånger. Bergman ansåg att orsaken till denna minskning var att polisen blev bättre på övervakning.³⁷

När de gäller böter för onyktra personer ser man däremot en ökning istället för minskning under de valda årtalen. År 1860-1862, 1880-1882 och 1900-1902 var fylleri det vanligaste brottet som personen bötfälldes för. Det kunde enbart vara att personen var berusad och har inte begått fler brott i samband med alkohol.³⁸

Näst efter fylleri och våld var det trafikbrott som förekom väldigt ofta speciellt under början av 1900-talet. Brott som trafik hinder (att man blockerar vägar i trafiken) och överdådig körning var väldigt förekommande. Ordet överdåd betyder överdriven eller dumdristig.³⁹ Det kan betyda att man tar för allvarliga risker i trafiken som kan leda till trafikolyckor. Det står även i uppslagsböcker ”överdådig framfart” eller ”ovarsam körning” som troligtvis har samma betydelse som ”överdådig körning”. Ovarsam betyder att man är oförsiktig. Ett annat

³⁵ Polisdomstol, uppslagsbok, april 1901, Landsarkivet i Göteborg.

³⁶ Polisdomstol, uppslagsbok 1900, 1901 & 1902, Landsarkivet i Göteborg

³⁷ Kjell Bergman, 1990, s.154.

³⁸ Polisdomstol, uppslagsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861, 1862, 1880,1881(vol: 1 & 2), 1882 (vol:1 & 2), 1900, 1901 & 1902, Landarkivet i Göteborg.

³⁹ ”Överdådig” *Nationalencyklopedin*,

<https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/%C3%B6verd%C3%A5dig> (2020-04-08).

förekommande trafikbrott som har förekommit men inte i lika stor utsträckning är omkullkörning som betyder helt enkelt att man har kört omkull. Sammantaget kan man se att oförsiktighet i trafiken har varit ett stort problem i samhället under denna tid.⁴⁰

Fattighjonet Leonard Benediktus Andersson,
å Gibraltargatan, gör fylleri och orenande af yttervägg,
Hemtas. Beslut den 31 Jan. m 49.⁴¹

Det brott som skrevs ner minst antal gånger i upprogsböckerna är det som står i citatet ovan ”orenande af yttervägg”.⁴² Det betyder troligtvis skadegörelse eller vandalisering, som kunde förekomma när någon har druckit mycket alkohol. Fattighjon betyder att personen har hamnat på samhällets botten och var tvungen att ta emot fattighjälp.⁴³ För vissa av personerna som dömdes för att betala böter noterades att de saknade bostad. Om det betyder att personen i frågan bodde på gatan eller bodde hos någon annan vet man inte.⁴⁴

De andra småbrott som finns på ett fåtal platser i upprogsböckerna är ”ovarsamhet med eld”, som idag räknas till brottet för *oaktsamhetsbrott*.⁴⁵ Det betyder att av oförsiktighet orsaka brand.⁴⁶

När det gäller djurplågeri förekommer det, men inte lika ofta som fylleri och våld. Dock blev varje person som anklagades för detta brott dömd att betala böter. De som bötfälldes för djurplågeri var bland annat drängar, bönder och kuskar, alltså de som arbetade med djuren.⁴⁷ Det som är orsaken till att de har dömts vet man tyvärr inte eftersom det står inte något beskrivning om detta i upprogsböckerna. Det skulle var varit intressant att se om hur dåtida samhällets syn på våld mot djur var. Om de hade liknade tankar om djurplågeri som vi har idag. Men det som är säkert är att personer som bötfälldes för detta brott har plågat djuren.

⁴⁰ Polisdomstol, Upprogsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861, 1862, 1880, 1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, 1902. Landsarkivet i Göteborg.

⁴¹ Polisdomstol, upprogsbok, torsdagen den 31 januari 1901, Landsarkivet i Göteborg.

⁴² Polisdomstol, upprogsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861, 1862, 1880, 1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

⁴³ ”Fattighjon” *Nationalencyklopedin*; <https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/fattighjon> (2020-04-06).

⁴⁴ Polisdomstolen upprogsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861, 1862, 1880, 1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901. Landsarkivet i Göteborg.

⁴⁵ Polisdomstolen upprogsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861, 1862, 1880, 1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, Landsarkivet i Göteborg.

⁴⁶ ”Oaktsamhetsbrott” *Nationalencyklopedin*;

<https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/oaktsamhetsbrott> (hämtad 2019-12-09).

⁴⁷ Polisdomstolen upprogsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861, 1862, 1880, 1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, Landsarkivet i Göteborg.

Ett annat brott som kan förknippas med djurplågeri är ”utan tillsyn av hästar” som betyder att de som tar hand om hästar inte ser efter dem ordentligt. Det var rätt vanligt att drängar bötfälldes för detta brott.⁴⁸ Det står tyvärr inte mer information om detta brott eller om vad det var som ledde till brottet ”utan tillsyn av hästar”. Det finns heller någon förklaring till varför det bara var hästar som kunde anses inte vara under uppsikt eller inte tillräckligt väl omhändertagna.

Kvinnor och böter

Nilsson hävdar att kvinnornas brottslighet var betydligt mindre vanligt än männens, speciellt när det gällde våldsbrottslighet. Enligt honom har andelen varierat när det gäller kvinnligbrottslighet, från ca 5 % till 20 % av den totala kriminaliteten. Det var under 1800-talet som kvinnlig brottslighet höjdes och sedan blev den lägre under 1900-talet. Vissa brott begicks av en tydlig majoritet män. När det gäller småbrottsligheten hos kvinnor under 1800-talet var det framförallt småbedrägerier.⁴⁹

Källmaterialen visar att det har förekommit kvinnor som har blivit straffade med böter även om det var inte i lika stor uträkning som männen. Kvinnor på den tiden hade ofta inte yrken. Därför skrevs det istället ner vilken status kvinnorna hade till skillnad från män, där det stod vilken yrken de hade.⁵⁰

När det gäller procent för antal böter som fastställdes för kvinnor blev resultatet likt Nilssons slutsats. I diagram 1 (se bilaga 1) som gäller år 1860-1862, är det 1,8 % av böter som kvinnor bötfälldes för. Diagram 2 (se bilaga 2) som gällde år 1880-1882 är siffran 4,3 %. Diagram 3 (se bilaga 3), som gäller år 1900-1902 är siffran 3,1 %. Resultatet är alltså att det var en större andel kvinnor som begick brott under år 1880-1882 jämfört med de två andra perioderna (1860-1862 och 1900-1902).

Som nämdes tidigare i uppsatsen skedde det färre småbrott totalt under perioden 1860-1862 än under de båda senare perioderna. Antal småbrott ökade bland män under de senare perioderna men inte för kvinnor. Under 1900-talet utfördes många fler småbrott, speciellt bland männen, eftersom befolkningen ökade drastiskt.

⁴⁸ Polisdomstol uppslagsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861, 1862, 1880, 1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, Landsarkivet i Göteborg.

⁴⁹ Roddy Nilsson, 2003,s.152.

⁵⁰ Polisdomstol uppslagsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861,1862, 1880,1881 (vol:1 & 2), 1882, 1900, 1901. Saköreslängder & bötesförteckningar 1851-1875, 1878-1899, Göteborgs rådhusrätt AVD 1900, Landsarkivet i Göteborg.

I både saköreslängder och uppropsböcker var det nästan enbart änkor som fick betala vite. Dock förekom även ogifta kvinnor i anteckningarna som fick betala vite. Varför var det just mest änkor som straffades med vite? Det kan vara som Sjöbergs resonemang, att under 1800-talets samhälle var det inte lätt att leva som en ensam kvinna. De kunde inte försörja sig själva. Änkorna kunde däremot hyra ut rum till manliga arbetare. Det var den vanligaste verksamheten bland änkor. Sjöberg hävdar att de flesta änkor tillhörde den stora brottsgruppen som drev olagliga småföretag. Förklaringen till varför änkorna begick dessa typer av brott var att de var tvungna att hitta ett sätt att kunna försörja sig själva.⁵¹

Den andra vanligare typen av brott för kvinnor i olaglig verksamhet var maltdrycksförsäljning. Maltdryck gjordes av jäst malt tillsammans med vatten och humle. Det liknade öl.⁵² Det kan även stå ”olofvlig försäljning av alkohol”, ”olofvlig försäljning av vin” eller ”olofvlig försäljning av öl”. Det fanns också andra noteringar från polisdomstolen så som ”gör olaga utskänkning af brännvin”.⁵³ Brottet kommer ifrån utskänkingslagstiftningen. Lagstiftningens syfte var att begränsa försäljning av alkohol. Därför behövdes det tillstånd till detta.⁵⁴

Det var svårt att leva som änka, speciellt om kvinnan befann sig i samhällets botten. Detta kunde även gälla för ogifta kvinnor, eftersom de vanligtvis saknade utbildning och hade dålig ekonomi. Det var inte bara änkor eller ogifta kvinnor som bötfälldes för maltdrycksförsäljning utan även de som stod ännu lägre ner i samhällets hierarki: de romska kvinnor som på den tiden kallades för ”zigenarpersonen”. I uppropsböckerna nämns romska kvinnor flera gånger och alla straffades med böter. Det vanligaste brottet bland romska kvinnor var maltdrycksförsäljning och fylleri.⁵⁵ Det som var märkligt är att det var inte en enda man med romskt ursprung som fick betala böter. Speciellt under början av 1900-talet var det allt vanligare att just romska kvinnor bestraffades med böter, jämfört med de andra två undersökta perioderna.

⁵¹ Taussi Sjöberg, 1981, s.105.

⁵² ”Maltdryck” *Nationalencyklopedin* <https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/maltdryck> (hämtad 2019-12-09).

⁵³ Polisdomstol, uppropsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861, 1862, 1880, 1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

⁵⁴ ”Utskänkingslagstiftning” *Nationalencyklopedin* <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/utsk%C3%A4nkingslagstiftning> (2020-04-08).

⁵⁵ Polisdomstol, uppropsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861, 1862, 1880,1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

Bötfällda brott hos både kvinnor och män

Det fanns även en typ av brott som var *lika vanligt* bland kvinnor som män och det var fylleri.

I citatet nedan beskrivs ett sådant fall.

Kvinnspersonen, w:125 Ulrika Lovisa Nilson, w, 4 Frigångsgatan,
för fylleri och oljud samt oqvädinsord mot tjänstgörande polis i Nya
Allen den 01december
Första roten, Beslut den 14 d , W; 23.⁵⁶

Kvinnor hade likadan förkärlek för alkohol som män. De blev lika aggressiva mot folk, och som texten ovan visar kunde kvinnorna väsnas och våga visa sitt missnöje mot polisen. *Oqvädinsord* är en gammaldags stavelse för okvädningsord som betyder med andra ord glåpord.⁵⁷

Den andra typen av brott som både kvinnor och män dömdes för var djurplågeri. De kvinnor som bötfälldes för det brottet var änkor och bondmoror.⁵⁸ Men det förekom oftare bland männen. Ett brott som var vanligare att kvinnor fick betala än män var ”aktlåtenhet att betala hundskatt.”⁵⁹ Det betyder att personen undvek att betala hundskatt. Under nästan hela 1900-talet skulle personer som skaffade sig en hund betala hundskatt till sin kommun. Lagen att hundägare var tvungna att betala hundskatt togs bort år 1996.⁶⁰

En annan typ av bötesbrott som enbart kvinnor dömdes för är sabbatsbrott. Det betyder att den misstänkte arbetade under sabbaten.⁶¹ Det var till exempel förbjudet för kristna att arbeta på en söndag eftersom det är en vilodag och då skulle man gå i kyrkan.

Ett annat brott som kvinnor fick betala precis som män var ”häst utan tillsyn”. Hos män var det vanligare bland drängar, och hos kvinnor var det vanligaste att pigor fick betala böter för detta.⁶²

⁵⁶ Polisdomstol, uppsprosbok, torsdagen den 21 december 1882. Landsarkivet i Göteborg.

⁵⁷ ”Okvädningsord” *Svenska Akademiens Ordböcker*, <https://svenska.se/tre/?sok=okv%C3%A4rdingsord&pz=1> (2020-04-08).

⁵⁸ Polisdomstol, uppsprosbok 1860,1861.1862, 1860 (vol: 1 & 2), 1880,1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

⁵⁹ Polisdomstol, uppsprosbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861,1862, 1880,1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

⁶⁰ ”Hundskatt” *Nationalencyklopedin* <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/hundskatt> (hämtad 2020-02-21).

⁶¹ ”Sabbatsbrott”, *Nationalencyklopedin*; <https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/sabbatsbrott> (hämtad 2020-02-11).

⁶² Polisdomstol, uppsprosbok, 1860 (vol: 1 & 2), 1861, 1862, 1880, 1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

Fällström nämner också att de som låg lägst ner på samhällets hierarki var ensamma kvinnor som änkor och ogifta kvinnor. Under 1800-talet var det vanligaste, bland de som befann sig på samhällets lägre skikt, att de dömdes att betala böter för fylleri. Hon påpekade att änkorna straffades mest för två olika brottstyper, egendomsbrott och vanart.⁶³

Om kvinnorna kunde betala sina böter vet man inte. Men att de har begått något brottsligt, även om det är så lite som något som ger böter, måste varit väldigt skamligt. Mer än för de manliga bötesavsittare. Samhällets syn på en kvinna som begick någon typ av brott var att hon var totalt misslyckad som kvinna. För då var hon mer som en man, och följde inte normen under 1800-talet. Kvinnor skulle bland annat vara omhändertagande och kyska.⁶⁴

Sjöberg anser att många av de manliga och kvinnliga fångarna i fängelset Dufvan hade straffats med böter. Det var hälften av männen som bötesfälldes för ett lindrigare brott men kunde inte betala sina skulder och då omvandlades straffet till fängelsestraff. När det gällde kvinnor var det var tredje kvinna som var bötesavsittare.⁶⁵

Kvinnorna, precis som männen, riskerade att betala tredubbla böter för både fylleri, oljud och ärekränkning. I början av citatet längre upp står det ”*kvinnsperson*” och det är inte ovanligt, utan är snarare ganska vanligt, att kvinnorna betecknades med bara *kvinnsperson*.⁶⁶ En orsak kan vara att den som skrev från polisdomstolen inte visste vilken status kvinnan hade (vilket annars skulle ha stått med i anteckningarna). Kanske hade vissa kvinnor vägrat att uppge sin status av personliga skäl.

Det har förekommit bland män att istället för yrket så står det ”*mansperson*” men det är ändå vanligare att det skrevs så om kvinnor än om män. När det gäller att betala böter för att ha använt sig av våld var det vanligare bland män. Slagsmål mellan två män var vanligast. Att kvinnor fick böter på grund av misshandel var ytterst ovanligt.⁶⁷

⁶³ Anne- Marie Fällström, 1974,s.116-117.

⁶⁴ Taussi Sjöberg, 1986,s.92-93.

⁶⁵ Taussi Sjöberg, 1986,s.115.

⁶⁶ Polisdomstol, uppslagsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861,1862, 1880, 1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

⁶⁷ Polisdomstol, uppslagsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861,1862, 1880, 1881 (vol:1 & 2), 1882, 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

Stugarb Otto Gustaf Gran
Mo; 118 B Maja. 5 noter och
Johan Fridolf Gran, m. 87 i d
för våld mot
Sjömannen Charles Kilman
För vittnen. Kallas,
Beslut den 11 d.⁶⁸

Även för misshandel fick förövaren betala böter, speciellt om det fanns vittnen som kunde intyga om att misshandel eller slagsmål hade ägt rum. De båda förövarna från citatet ovan blev tvungna att betala för sig själva. Det var inte ovanligt att två män gav sig på en ensam person. Men orsaken kring varför de båda gärningsmännen misshandlade en ensam person står inte i källmaterialen.⁶⁹

Ett annat mindre grovt brott som var lika vanligt hos kvinnor som hos män var försummad gatuhållning. Detta brott var inte lika vanligt som fylleri men det förekom. Det förekom allt oftare under 1900-talet.⁷⁰ Ordet renhållning betyder bortskaffande av avfall. Det är ett gammalt ord för det som man idag kallar för avfallshantering. Det har att göra med att gator och torg skulle till exempel sopas innan vinter.⁷¹ Troligtvis enligt uppslagsböckerna om personen inte tar sin uppgift att rengöra gator eller torg ansågs de att de begick ett brott och blev straffade med böter. Det har även nämnts några gånger i källmaterialen att personer har begått ”försummad vandring av trottoar” dock står det inte mer beskrivning om brottets betydelse.⁷² Dock var det både män och kvinnor som straffades för detta brott med böter. Om brottet har något med lösdriveri att göra går det inte att fastställa.

Ett brott som enbart kvinnor straffades för är försummelse av sundhetsbesiktning. Det betyder att personen har missat att gå på hälsokontroll.⁷³ Det var obligatoriskt för kvinnor som ansågs som ”lösaktiga” att gå på kontroller hos en provinsläkare för att se om de hade blivit drabbade av könssjukdomar. Under 1800-talet bestämde kommunen att gynekologiska hälsokontroller

⁶⁸ Polisdomstol, uppslagsbok, tisdagen den 18 februari 1902, Landsarkivet i Göteborg.

⁶⁹ Polisdomstol, uppslagsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861,1862, 1880,1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol:1 & 2), 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

⁷⁰ Polisdomstol, uppslagsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861,1862, 1880,1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

⁷¹ ”Renhållning” *Nationalencyklopedin*:

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/renh%C3%A5llning> (2020-02-23).

⁷² Polisdomstol, uppslagsbok, 1860 (vol: 1 & 2), 1861,1862, 1880,1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol: 1 & 2), 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

⁷³ ”Sundhetsmyndighet”, *Svenska Akademiens ordbok*; http://www.saob.se/artikel/?seek=sundhets-myndighet&pz=6#U_S14505_51549 (hämtad 2020-02-11).

skulle genomföras.⁷⁴ Källmaterialen visar att det var brottsligt att missa en hälsundersökning. Då straffades kvinnan med böter. Kvinnor som blev straffade för detta brott var romska kvinnor eller pigor, alltså kvinnor med lägre status.⁷⁵

I jämförelse med Fällströms forskning som handlar om hur stor andel av stöldbrott i Göteborg i procent som hade begått av kvinnor. Det visar sig att det blev färre stöldbrott under högkonjunkturen men ytterst få blev dömda. Under år 1810 och 1811 var enbart 20 % av de anklagade som var kvinnor. Det höjdes när egendomsbrotten steg snabbt under krisåren och antalet rättsfall ökade. Andelen kvinnor som begått någon form av stöldbrott höjdes till mellan 30 och 40 %. Dock sjönk det igen senare till mellan 25 och 30 %. Fällströms slutsats är att kvinnornas egendomsbrott var mer synliga än männen, och att det har en koppling med de stora förändringarna i konjunkturen, att det var dåliga tider.⁷⁶

Det som skiljer det här resultatet från Fällströms är att hon enbart fokuserar på egendomsbrotten hos kvinnor från år 1800-1840 i Göteborg medan den här undersökningen kretsar till just hur många antal böter kvinnor fick betala. Majoritet var män som fick betala böter. Speciellt under år 1860-1862 var det 98 % av böter som män fick betala. Under 1900-1902 så var det 97 % av böter som män bötfälldes för.

Den här uppsatsen visar att kvinnor fick betala endast 1,8 % (1860-1862) av böter, sedan höjdes det till 4,3 % (1880-1882), och sedan sänktes det lite till 3,1 % (1900-1902). I den här statistiken var det mycket lägre procentandelar än Fällströms slutsats, dock räknar denna undersökning på andel böter som bötfälldes till kvinnor, medans Fällström fokuserar sig på andel kvinnor som dömdes för stöldbrott. Fällström inkluderar snatteri, det gör inte den här undersökningen.

Förklaringen till varför det var färre kvinnor än män som bötfälldes, kan vara som i Nilssons teori om att de skilda könsrollerna har spelat en stor roll i det tidigmoderna samhället.

Kvinnor var underlägsna männen och hade inte lika mycket frihet, utan hade ofta mannen som höll koll på dem, och det fanns stora förväntningar på att kvinnor skulle bete sig väl. Synen på kvinnan var att hon var både fysiskt och psykiskt svagare än mannen.⁷⁷ Kvinnors och mäns sociala skillnader spelade en avgörande roll och präglade hela individernas liv. Dock fanns

⁷⁴ "Sundhetsbesiktning" *Svenska litteratursällskapet i Finland*; <http://fho.sls.fi/uppslagsord/7616/sundhetsbesiktning/> (hämtad 2020-02-11).

⁷⁵ Polisdomstol, uppslagsbok, 1860 (vol: 1 & 2), 1861,1862, 1880,1881 (vol:1 & 2), 1882 (vol 1 & 2), 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

⁷⁶ Anne-Marie Fällström, 1974,s.136.

⁷⁷ Roddy Nilsson, 2003, s.154.

det några undantag för det fanns kvinnor som inte levde efter de sociala normer som de förväntades efterfölja.

Orsaken att några få kvinnor utförde brott kan vara som Fällströms ansåg att det hade att göra med den sociala utsattheten hos individen. Kvinnorna hade under denna tid mycket mer ansvar att kunna försörja sig själv och sin familj att de även kunde begå de grövre brotten.⁷⁸ Källmaterialen visar tydligt att de flesta kvinnor som begick brott var de som stod längst ner i hierarkin som pigor och änkor. Polisdomstolen antecknade tydligt om de hade en bostad eller inte.⁷⁹ De flesta kvinnorna hade inte heller någon bostad utan troligtvis levde de på gatan.

⁷⁸ Anne- Marie Fällström, 1974 s.136.

⁷⁹ Polisdomstol uppslagsbok 1860 (vol: 1 & 2), 1861,1862, 1880,1881 (vol:1 & 2), 1882, 1900, 1901, 1902, Landsarkivet i Göteborg.

Slutdiskussionen

Antal böter har höjts från år 1860 fram till 1902 i Göteborg. Diagram 1 (bilaga 1) för år 1860-1862 visar att under de tre åren fastställdes 9 678 böter som inte var så mycket i jämförelse med den senare perioden. Under år 1880-1882 (bilaga 2) blev det 14 333 antal böter som skrevs ner. Alltså var det 48 % fler böter än de tidigare åren. Dock var det flest under 1900-1902 (bilaga 3) som diagrammet visar att antal böter höjdes med 91 %. Det var alltså 27 412 böter som har skrivits ner under 1900 till 1902.

Orsaken till denna ökning var att urbaniseringen tog fart under början av 1900-talet. Industrialisering började utvecklas i Sverige under början av 1900-talet och det ledde till att urbaniseringen, vilket betydde att allt fler människor flyttade till städerna för att kunna klara av sin ekonomiska situation, och hjälpa sin familj med försörjning genom att få ett arbete inom industrier. Tack vare urbaniseringen ökade brottsligheten för lindrigare brott, och det blev ett vanligare samhällsproblem i staden Göteborg. Befolkningen ökade och vissa hade det svårt att klara sig i större städer. Enligt Nilsson ökade också antal polisingripande under 1890-talet i städer.⁸⁰ Det var enbart i större städer som brottsligheten ökade som mest. Trots att lagarna skärptes och bötesstraffet blev allt vanligare bland lindrigare brott. Det var allt fler personer som inte tillhörde överklassen som bötfälldes.

Statistiken visar att antal böter har ökat från perioden 1860-1862, till period 1880-1882 med 48 % och sedan har ökat ytterligare till period 1900-1902 med 91 %.

Diagrammen 1 för år 1860-1862 (se bilaga 1), diagram 2 för år 1880-1882 (se bilaga 2) samt diagram 3 för år 1900-1902 (se bilaga 3) visar hur många böter som skrevs ner.

Diagram 1 (bilaga 1) visar att under år 1861 går antal böter ner med 12 % i jämförelse med år 1860. År 1862 sjunker antal böter med 4 %.

Det andra diagrammet visar antal böter under 1880-1882 (bilaga 2), och det är den enda perioden där antal böter ökade för varje år. Från år 1880 till år 1881 ökar antal böter med 8,3 %. Däremot från år 1881 till 1882 (bilaga 2) ökar antalet böter med 2,2 %.

Det tredje diagrammet (bilaga 3) visar antal böter för år 1900 till 1902, och hade flest böter av de undersökta treårsperioderna. Högst antal böter skrevs ner under år 1900. År 1901 skedde

⁸⁰ Roddy Nilsson, 2003, s.151.

en minskning med 13 % i antalet böter. Till år 1902 ökade antalet böter med 11 % jämfört med 1901.

Det vanligaste brottet var "Fylleri" som man bötfälldes för. Det förknippades ofta med våld och var ett av de största samhällsproblemen från 1860 till 1902. Människor bötfälldes för detta brott för att de betedde sig hotfullt mot andra personer eller mot poliser. De som vanligtvis dömdes till böter för fylleri var drängar och fabriksarbetare. Brottet kallas även för "förargelseväckande beteende".

Det har förekommit slagsmål som ledde till att båda männen bötfälldes för brottet. Personen har blivit anklagad för misshandel och om några vittnen har trätt fram blev straffet vanligaste böter. Enligt Bergman var det mycket stora polisingripande i större städer som i Göteborg. Orsaken var för det mesta på grund av alkohol. Poliser fick ofta ingripa i slagsmål eller fick även hålla sig undan. Våldet kunde handla om att försvara sin heder.⁸¹

Oljud som också är förknippad med alkohol menas att folk med onyktert beteende skriker på gatorna vid fel plats och vid fel tidpunkt. Om man förolämpar någon kunde man få betala böter om det fanns vittnen. Det brottet kallades för "okvädningsord". Ett annat brott som kunde förekomma med hjälp av alkohol var vandalisering som kallades för "orenande av ytterväggar".

Sjörättsbrott som enbart utfördes av sjömän eller kaptener var rätt vanligt förekommande brott i Göteborg som de samtidigt fick betala ett visa summa till domstolen som även kallas för vite. Det är inte så märkligt att sjörättsbrott var hyfsat vanligt eftersom Göteborg var en hamnstad. I uppsprosböckerna förekom det mycket fylleri och sjörättsbrott bland sjömän.

Andra brott som stod skriven i polisrapporter som man bötfälldes för var trafikbrott. Det vanligaste bland trafikbrotten var "överdådig körning" som jag nämnde tidigare att man körde olämplig i trafiken. En annan typ av brott som förekom i trafiken var "trafikhinder". Brottet betyder att man orsakar stopp i trafiken. Det förekom inte exakt information i uppsprosböckerna om hur den bötfällda lyckades att orsaka stopp i trafiken och om det var med vilje, utan det står bara kortfattad information om personen och hans brott samt hur mycket böter han dömdes för. Inom vissa noteringar står det en lång information om hela händelsen dock var det vanligaste att det stod en kortfattad information.

⁸¹ Kjell Bergman, 1990, s.148.

Djurplågeri var ett annat brott som man kunde bötfällas för. Det var oftast kuskar, drängar eller åkare som blev straffade med böter på grund av att djur blev illa behandlade. Det var väldigt intresseväckande att redan på den tiden började samhället tänka på att inte misshandla sina djur. Ett annat brott som hade något med djur att göra var ”utan tillsyn av hästar” som är snarare att personen som hade ansvar för sina hästar eller sin husbondes hästar inte tog sitt jobb på största allvar.

Oaktsamhetsbrott var ett brott som förekom väldigt ofta i uppropsböckerna och som jag nämnde tidigare betyder att personen betedde sig helt oförsiktigt. Det som var det vanligaste brotten när det gällde oaktsamhet var att man av oförsiktighet orsakade brand. Det brottet stod i uppropsböckerna som ”oaktsamhet med eld”.

Det var inte enbart män som fick betala böter utan det förekom även kvinnor. Däremot var majoriteten män. Under år 1860-1862 var det enbart 1,8 % av böterna som skrevs ner för kvinnor. Däremot under år 1880-1882 var det fler böter som kvinnor fick betala, alltså 4,3 % av böterna som skrevs ner. Dock under 1900-1902 blev det färre böter för kvinnor. Det var 3,1 % av böterna som kvinnor straffades för. Det var en mycket stor skillnad mellan hur många böter som män och kvinnor fick betala.

Även märktes i både saköreslängder och i uppropsböcker att beskrivning av både mäns och kvinnors bakgrund skiljdes mycket. Män beskrivs genom sina yrkesbakgrunder medan kvinnorna beskrivs mer genom sin status om hon var ogift eller änka samt vilken etnicitet hon tillhörde. Det förekom ofta änkor, ogifta kvinnor samt pigor som straffades med böter. Kvinnor kunde beskrivas också som ”Kvinnsperson”. Kvinnor av annan etnicitet var ofta romska kvinnor som kallades för ”zigenarperson” och sedan deras namn. Romska män fanns inte med i uppropsböcker som användes till den här undersökningen. När det gäller vilka brott kvinnor anklagades för var det vanligaste olaglig försäljning av alkohol. Det skrevs ofta som ”olaglig maltdryckesförsäljning”. Sabbatsbrott var ett förekommande brott bland kvinnor än män. Ett brott som förekom bland både kvinnor och män var fylleri. Fulla kvinnor blev bötfällda för ”förargelseväckande beteende” och ”oljud”.

Vidare forskning

Det som borde forskas mer på är hur många av de böter som har betalats ut och hur många som inte blev det för att se om de som bötfälldes hade råd att betala böter. Svenska valutan hade ett helt annat värde. Fem kronor kan vara en ganska hög summa för till exempel en dräng eller piga.

Forskaren Sjöberg har nämnts tidigare i den här undersökningen. Hon har tagit upp lite i sin avhandling att de fanns fångar som inte har kunnat betala böter därför blev straffet omvandlat till ett fängelsestraff. Men inom vidare forskning kan fokuset ligga fortfarande på böter, men istället på de betalade och icke betalade böter, för att kunna göra en jämförelse med hjälp av statistik. Detta för att få en helhetsbild om fattigdomen var stor under dåtidens Göteborg. Man kan även göra ännu en jämförelse mellan olika tidsepoker om hur många böter blev betalda. Man kan också undersöka om hur många böter som betalades av kvinnor och göra en jämförelse med hur många böter som betalades av män. Man kan även undersöka om straffet för obetalda böter var lika hårt för kvinnor, som det var för män i Göteborg.

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats var att undersöka hur många böter som skrevs ner under 1860-1862, 1880-1882 samt 1900-1902. I syftet ingick även att undersöka om det skedde en minskning eller ökning av antalet böter samt vad könsfördelning var bland de böter som blev nedskrivna. Uppsatsen var en komparativ studie baserad på statistik över bokförda böter. De valda perioderna var 1860-1862, 1880-1882 samt 1900-1902. Källmaterialen som användes var saköreslängder & bötesförteckningar och polisdomstolens uppslagsböcker. Studien använde teorier från flera tidigare historiska studier om brott, framförallt inom socialhistoria (eftersom det passar in på den här undersökningen).

I analysen redovisades hur många antal böter som förekom under de valda årtalen och de här tre perioderna jämförs med varandra. Jag reflekterade även om vilka typer av lindrigare brott personer bötfälldes för.

Slutsatsen i den här undersökningen var att antalet böter ökade och minskade under olika perioder. Summan av antal böter blev fler under senare epoker. Det var färre antal böter främst under år 1861 och 1862 medan det blev flest antal böter under början av 1900-talet.

Det vanligaste bland småbrott var fylleri. Alltså de flesta som bötfälldes har bettets sig olämplig när de var onyktra. Slagsmål och misshandel förekom också. Även förolämpningar förekom också med hjälp av alkohol. Andra vanliga småbrott var misshandel och slagsmål samt trafikbrott som överdådig körning, trafikhinder och omkullskörning. I slutsatserna beskrevs även vilka typer av brott som begicks inom dessa kategorier, och andra anmärkningar som personerna fick (utöver böter).

Studien visade att kvinnor också blev straffade med böter om de begick småbrott, och att vissa brott var vanligare hos kvinnor än män (till exempel ”olaglig försäljning av maltdryck” eller sabbatsbrott). De bötfälldes även för brott som var de vanliga bland männen (som fylleri, okvädningsord och förargelseväckande beteende). Men det var ändå vanligare i det tidigmoderna samhället att män begick brott än kvinnor. Slutligen föreslog jag en vidare forskning om hur många av dessa böter blev betalda.

Käll- och Litteraturförteckning

Källmaterial:

Riksarkivet, landsarkivet i Göteborg (arkivgatan 1):

Polisdomstolens uppslagsbok N 1 1860

Polisdomstolens uppslagsbok N 2 1860

Polisdomstolens uppslagsbok 1861

Polisdomstolens uppslagsbok 1862

Polisdomstolens uppslagsbok 1880

Polisdomstolens uppslagsbok N 1 1881

Polisdomstolens uppslagsbok N 2 1881

Polisdomstolens uppslagsbok N 1 1882

Polisdomstolens uppslagsbok N2 1882

Polisdomstolens uppslagsbok år 1900

Polisdomstolens uppslagsbok år 1901

Polisdomstolens uppslagsbok år 1902

Riksarkivet, landsarkivet i Göteborg (arkivgatan 1):

Saköreslängder och bötesförteckning 1851-1875

Saköreslängder och bötesförteckning 1878-1899

Riksarkivet, landsarkivet i Göteborg (arkivgatan 1):

Saköreslängder, Göteborgs rådhusrätt AVD 1 1900

Litteratur:

Bergman, Kjell, *Poliser; mellan klassförtryck och brottsbekämpning*, Länsstyrelsens tryckeri, Göteborg 1990.

Fällström, Anne-Marie, "Kriminalitet i Göteborg" ur *Konjunktur och kriminalitet; studier i Göteborgs sociala historia 1800-1840*, Uddevalla 1974.

Nilsson, Roddy, *Kontroll, makt och omsorg; sociala problem och socialpolitik i Sverige 1780-1940*, Studentlitteratur, Lund 2003.

Sjöberg, Taussi Marja, *Brott och straff i Västernorrland 1861-1890*, Umeå universitetsbibliotek, Umeå 1981.

Sjöberg, Taussi Marja, *Dufvans fångar; brottet, straffet och människan i 1800-talets Sverige*, Författarförlaget, Malmö 1986.

Svedin, Glenn, "En ohyra på samhällskroppen"; *kriminalitet, kontroll och modernisering i Sverige och Sundsvallsdistriktet under 1800- och det tidiga 1900-talet*, Brutus Östlings bokförlag Symposion, Höör 2015.

Digitala källor:

Nationalencyklopedin (NE)

<https://www.ne.se/info/> (2020-04-14).

Wisberg "Strafflagen år 1864"

<http://wisberg.se/wisberg.se/pdf/strafflagen1864.pdf> (2020-04-14).

Svenska akademins ordbok (SAOB)

<https://www.saob.se/> (2020-04-14).

Svenska akademins ordböcker

<https://svenska.se/> (2020-04-14).

Svenska Litteratursällskapet i Finland (SLS)

<https://www.sls.fi/sv> (2020-04-14).